

Competënzes ala fin dl 5. ann

La studënta, le studënt é buna/bun da

- tó sō y elaboré te na manira critica le contignü, la minunga, le punt d'odüda y la mentalité de chi che baia o scrí
- espone y motivé conzec y minunghes tla discusciun, fajan coliamënc cun les atres materies
- lí y interpreté i tesć, te n contest interdisciplinar, fajon referimënc a d'atri ciamps dl savëi
- adoré le lingaz scrit te plü formes, adoran registri linguistics desvalies
- confronté le ladin cun d'atres situaziuns linguistics te n prozes comparatif y contrastif
- interpreté y valuté la cultura y la realté ladina te súa atualité y contemporaneité, lauran fora vijiuns por so svilup
- reconësce les interferënzes linguistics cun i atri lingac

	Abilités	Conescënzes	Argomënc / Contegnüs	Indicaziuns metodologiches y didatiches – Materiali – Media – Strumënc	Tematiches interdisciplinares – Referimënc – Injuntés personales
Ascuté	tó sō informaziuns te na vijun critica	notizies y trasmisciuns dai media	ascuté sō referac cōrc sura tematiches storiches(storia dal 1806-1914), culturales (svilup dla leteratōra)y sura l'economia y la sozieté ladina dan le tēmp dla Prōma Vera Mondiala argomënc d'atualité, che vëgn a s'ldé aladō dla programaziun anuala o interdisciplinara	trasmisciun televisives o radiofoniches referac da pert dl'insegnanta, di compagns o da esperc che vëgn da defora tó apunc trasmisciuns radiofoniches o televisives Cd's (cianties) DVD's, La storia dl ladin standard fora de:	Veres napoleoniches cun Geschichte nazionalisms y identité etnica cun Geschichte y cun les materies leterares

	capí tesć te d'atri idioms ladins	sensibilité linguistica y vijiun suralocala dl lingaz ladin	Le ladin Dolomitan		
Baie	tó pert ativamënter a discusciuns cun minunghes y argomënc personai	argomënc por y cuntra	dialogs y discusciuns te classa sön argomënc desvalis (tematiches storiches, leterares, culturales, economiches, soziales) o de temesc d'atualité o d'interés		discusciuns d'atualité te deplü materies
	arjigné ca y porté dant referac	presentaziuns linguistiches y mediales	referac cörc sura tematiches storiches, leterares, culturales, economiches y soziales, suradöt cina al tēmp dla Pröma Vera Mondiala	Unité Didatica: Luciana Palla, Politica, Cultura y Identité Ladina Unité Didatica: Luciana Palla, Economia y sozieté	
	fá reflesciuns sön la conversaziun y analisé tan inant che la comunicaziun garetä	modei de comunicaziun	adoré n lingaz nēt, zēnza interferēnzes linguistiches	dizionars vocabolars glossars model de comunicaziun de Friedeman Schulz von Thun	comunicaziun tles atres materies

Lí y jí ite sön i tesć	analisé elemënc tl test, tó informaziuns fora de tesć spefizics y les lauré fora	strategies por capí y lauré fora tesć	capí y trascri operes leterares y tesć spezialisá tl ladin scrit dla Val Badia	Al vëgn chirí fora i tesć che passenëia aladô di contegnüs che vëgn tratá, mo che corespogn ai argomënc preodüs por la classa. • Usc di Ladins • Raîsc y Ares • Unité Didatica: Luciana Palla, Politica, Cultura y Identité Ladina • Unité Didatica: Luciana Palla, Economia y sozieté • http://corpuslad.ladintal.it/ • Rut Bernardi, Paul Videsott: Geschichte der ladinischen Literatur I, II, III. Scripta Ladina Brixinensia III. Balsan 2013	
	anuzé la letöra sciöche ocajiun por imparé espresciuns nōies (formes idiomatiches – neologisms)	metodes de aprofondimënt lessical	tesć fora de foliec tesć leterars tesć spezialistics traduziun de tesć talians y todësch		

	interpreté plü sorts de tesć de auturies ladines/ auturs ladins, ince te d'atri idioms ladins	leteratōra y identitè personala	poesies y d'atres operes leterares de auturs y scriturs ladins da dōtes les valades ladines biografia di poec tratá		
Scri	cōie adōm ideas, cherié n conzet dl scrit, formulé pinsiers, i lauré fora y mēte adōm na formulaziun finala	fases dl prozès da scrí	mēte adōm articui por le foliet edemanal “La Usc” y ciaré che ai vëgnes publicá scrí tesć creatifs aladô de formes leterares dades dant	operes leterares adatades	
	lauré fora tesć argumentatifs, scrí te na manira critica sōn tematiches spezfiches y savëi da espone sūa minunga y la minunga di atri	formes argumentatives de tesć	lauré fora n test cun les carateristiches spezfiches aladô dl argomēnt d'interés dé dant	argomēnc d'atualitè o de contegnü storich, economich, sozial adatá al program traté	colaboré cun les atres materies leterares
	scrí tesć se tignan ales regoles gramaticales	regoles gramaticales	preparaziun al Ejam de Ladin livel C1 y /o B2	tesć de traduziun preodüs por le livel C1 y/o B2 dl Ejam de Ladin gramatica comparada: > Heidi Runggaldier: Das Verb > Heidi Runggaldier: Determinanten und Pronomen	alzé fora formes tipiches ladines ester bugn da adoré les regoles de gramatica y grafia Confronté certi aspec gramaticai di lingac insigná te scora

Cultura ladina	jí ite sön dërc, problems, sconanza dla mendranza y ince ativité culturala, artistica y artejanala tles valades ladines	situaziun dl grup linguistich ladin	La storia dl lingaz ladin - I ladins tl raiun dles Dolomites - La formaziun dl lingaz ladin - Le ladin scrit dla Val Badia - Normes de sconanza dla mendranza ladina - Le ladin Dolomitan Le tēmp dales veres de liberaziun cina ala Pröma Vera Mondiala Matie Ploner Catarina Lanz – danter mit y tradiziun Politica, cultura y identité ladina dala fin dl otcēnt cina ala Pröma Vera dl Monn Stüdi sön le lingaz ladin Les prömes assoziaziuns ladines Economia (L'economia locala, l'ambiēnt da paur, l'artejanat tles valades ladines, y le turism	Olá vëgnel pa baié ladin? Can y co se ál pa formé Lëgn genealogich dl lingaz ladin Destenjiun dl raiun linguistich zacan y incö La storia dl ladin scrit Reflesciun sura l'adoranza dl ladin al dedaincö analisé la situaziun storica, culturala y soziala dles valades ladines dal 1787- 1914 inrescides y aprofondimēnc sura argomēnc storics, culturai, soziai y sot al punt d'odüda economic Unité Didatica: Luciana Palla, Politica, Cultura y Identité Ladina Unité Didatica: Luciana Palla, Economia y sozieté La strotöra dl lüch da paur, les prömes casses rurales, l'emigraziun minorila y adulta, personalités	i elemēnc de storia teritoriala vëgn ince tratá en colaboraziun cun la materia de Geschichte
	se confronté cun chestiuns ambientales y soziales	ambiēnt y sozieté dl raiun ladin	L'Uniun Europeica	Unité Didatica: L'Uniun Europeica	Les atres materies olache al vëgn traté argomēnc che baia dl'Uniun Europeica